

Jumalateenistus Nõos P, 06.11.22 kell 11.00, 21. pühapäev *post Trinitatis*

Lektsioonid: Js 33:20–22; Jh 4:46–53

Pihikõne: 1Ms 2:7

Jutlus: Rm 1:16–17

Laulud: 332 (1–7); 366 (1–3, 4); 271 (1–4); 317 (1–4)

Sest ma ei häbene evangeeliumi, see on ju Jumala vägi päästeks igaihele, kes usub, juudile esmalt ja siis kreeklasele. Sest Jumala õigus on ilmunud evangeeliumis usust usku, nii nagu on kirjutatud: „Aga õige jääb usust elama.”

Apostel Paulus alustab meie kirjakohta kinnitusega, et ta ei häbene evangeeliumi.

Mis on häbi? “Häbi on enesealanduse emotsioon, mida kogeb see, kes teab end käituvat vastupidiselt või allpool standardeid, mida ta heaks kiidab ja mille järgi tema teada ka teised teda hindavad” (*Encyclopaedia of Religion and Ethics*). Teisiti öeldes: häbi on alandusetunne sellest, et ma käitusin mingil põhjusel halvemini kui ma lootsin ja – minu hinnangul – teised minust lootsid.

Näiteks, kui tuntud pianisti esinemine ei kuku välja nii, nagu tema tase seda eeldanuks ja nagu publik temalt seda oodanuks, siis tunneb ta häbi. Või siis Jeesuse tähendamissõnas kavalast mõisavalitsejast Lk 16:1–8 ütles majapidaja, kes oli mõisniku silmis ebasoosingusse sattunud: „Mis ma pean tegema, kui isand võtab valitsemise minu käest ära? Maad kaevata ma ei jaksa, kerjata häbenen.“ Kerjamine poleks vastanud tema standarditele ja ta arvas, et ka teiste jaoks võiks see olla naeruväärne.

Me kõik oleme kogenud häbitunnet. Näiteks siis, kui ütleme või teeme midagi sobimatut, millest meile tundub, et seda meilt küll ei oodatud.

Kuid ka teised võivad meid häbistada. Näiteks siis, kui meid lapsena nurka pandi, kui teised teismelised meid häbistasid, kui ajakirjandus meid halvas valguses näitas või meie kolleegid meid „valge varesena“ lasevad näidata.

Vahel aga teame, et meie sõnad või teod teevad meile häbi, kuid ütleme ja teeme nii sellegipoolest. Miks?

Sest mingil põhjusel tekib meis väärtushinnangute konflikt. Meile saavad järsku tähtsamaks need standardid, mis lähevad vastuollu meie endi ja meid ümbritsevate inimeste standarditega. Me hakkame teiste ja isegi endi arvates käituma jäärpäiselt, hulljulgelt ja arutult. Meid ajab justkui taga mingi mõte või jõud, mis sunnib meid tavapäraseid käitumisnorme eirama.

Ja siis, kui see mõte või jõud hetkeks järgi annab, tunneme häbi. Meile meenub see, mida me varem heaks kiitsime ja mille järgi teised meid hindasid ja näeme kahetsusega, et oleme end naerualuseks teinud.

Nüüd on küsimus selles, kumb peale jääb – kas meie vanad või uued standardid. Kui oleme valmis oma häbist üle saama, siis uued. Kui häbi meid maha surub, siis vanad.

Apostel Paulus kirjutab, et ta ei häbene evangeeliumi. Täpsemalt seda, “mida Jumal on muiste oma prohvetite kaudu pühades kirjades tõotanud oma Pojast – kes liha poolest on sündinud Taaveti soost, ent pühaduse Vaimu poolest määratud oma surnuist ülestõusmise järel Jumala Pojaks väes – Jeesusest Kristusest, meie Issandast” (Rm 1:2–4).

See, et Paulus evangeeliumi häbenenud on, ilmneb sellest, et ta peab vajalikuks oma mittehäbenemist rõhutada – nii Rooma kirja alguses kui ka, ulatuslikumalt, 1. Korintose kirja alguses. 1Kr alguses ju kõneleb Paulus sõnast ristist, mis on, nagu ta ütleb, paljudele narrus. Küllap on teda selles narruses süüdistatud ja ta on pidanud endaga võitlema, et sellest süüdistamisest üle olla. See pole olnud kerge.

Paulus on ju olnud Saulus – tark ja lugupeetud mees, kes allub nii juudi seadusele kui kreeka tarkusele. Ja siis järsku tabab teda Kristuse käsk “aratada kuulekust usule tema nime auks kõikide rahvaste seas” (1Rm 1:5), mis sunnib teda käituma nii nagu ta ei tahaks ja nii nagu ta ei tahaks, et teised teda teaksid käituvat.

Aga ta käitub nii sellegipoolest. Miks?

Esiteks seepärast, et evangeelium on Jumala vägi, mis ei küsi inimese tahtmist. Pärast dramaatilist sündmust Damaskuse teel kaotab Paulus kolmeks päevaks nägemise, nälja ja janu. Ja allub siis Jumala tahtele, sest ta ütleb: “häda mulle, kui ma evangeeliumi ei kuuluta” (1Kr 9:16). Muidugi on Paulusel tihtipeale häbi kuulutada narri sõnumit: mingi surmamõistetud on surnud, siis üles tõusnud ja on veel lisaks ka Jumala Poeg. Kehtiva arusaama kohaselt ei teeks nii arutuid tegusid ükski jumalik olend.

Sama narrina näib see sõnum tihti ka tänapäeval, ehkki võib-olla teistel põhjustel kui Pauluse kaasajal. Võimalik vastuväide evangeeliumi kuulutajale võiks tänapäeval kõlada nii: kaasaegne inimene ei vaja mingit päästet. Ja kui miski teda ohustab (nt võõra riigi agressioon või haigus), siis päästab ta end ise (kas siis kollektiivselt kaitsepoliitikat tehes või individuaalselt arsti juurde minnes).

Kui inimestele kõnelda Jeesuse surnuist ülestõusmisest, siis võidakse ju mõelda, et põhimõtteliselt pole ju surnuist ülestõusmise vastu midagi ja see, et Jeesus väidetavalt kunagi seda tegi on ju igati tore. Kuid tark inimene seda ju ei usu. Või siis vähemalt ei pane oma elus selle peale lootusi. Küllap mõeldakse oma südames, varjatult ka nii: need, kes seda usuvad on tõenäoliselt luuserid, vaesed ja haiged. Nende hulgas pole meeldiv viibida.

Ja siiski on inimesi, kes on sellistest inimese südame mõtetest üle ja kõnelevad teistele pääsemisest Jeesuse Kristuse läbi kõigele vaatamata. Sest Jumal on neile andnud südamesse sellise ülesande ja nad ei suuda sellest loobuda. Nagu ütleb prohvet Jeremija Jr 20:9: „Aga kui ma mõtlesin: Ma ei taha enam mõelda tema peale ega rääkida tema nimel, siis oli mu südames nagu põletav tuli, suletud mu luudesse-liikmetesse. Ma nägin vaeva, et seda taluda, aga ma ei suutnud.“

Teiseks kuulutab Paulus häbi kiuste evangeeliumi seepärast, et see on ainus võimalus ellu jääda, pääseda igavesti patust ja surmast.

Kas näiteks jätab keegi oma ümbritsevaile inimestele teatamata, kui teab midagi, mida nemad ei tea, kuid mille teadmine päästaks nad kindlast surmast? Kui näiteks keegi on surmkindlalt veendunud, et paari tunni pärast toimub tuumakatastroof, kas jätab ta siis selle enda teada ja varjub, et üksinda pääseda? Ei. Arvatavasti püüaks iga mõtlej inimene päästa ka teisi, vähemalt endale armsad inimesed. Sest isegi kui ta üksi ellu jääks, ei tahaks ta ju üksi maailmas elada.

Paulus kuulutabki maailmale, kuidas sellest katastroofist pääseda.

Kuidas siis? Elama jääb usust õige. Pole vaja teha muud, kui allutada need standardid, mida inimene heaks kiidab ja mille järgi tema teada ka teised teda hindavad, ühele uuele standardile – Jumala õigusele. (Viimases Rahutegijas kõnelesin Jumala õigusest. See on Jeesuse Kristuse läbi toimunud õndsusteo tagajärg inimeses. Selle õndsusteo on teinud Jumal ja see ei tulene mitte mingilgi määral inimesest. See on Jumala kingitus.) Niisiis pole usust elama jäämiseks tarvis teha muud, kui suruda alla nende standardite – inimese enese õiguse ja Jumala õiguse – konfliktist tekkiv häbi. Saada üle vana inimese ägamisest ja elada julgelt uue inimesena.

Muidugi pole häbi ainus takistus “usust usku”, uskumise teel järjest suurema usu poole. Jumala õigusele allumist takistavad ka paljud muud asjad, neist tähtsamana hirm tagakiusamise ees. Kuid tänases maailmas, kus evangeeliumisse uskujat surmaoht enamasti ei ähvarda (ehkki on palju kohti, kus see nii pole!), on paljudele takistuseks just häbi.

Evangeeliumi häbeneda ei tasu, sest Jeesus ütleb: “Aga igaühe, kes iganes minu ära salgab inimeste ees, tema salgan ära ka mina oma Isa ees, kes on taevas” (Mt 10:33). Kui aga inimene siiski häbeneb, siis teadku, et häbis pole iseenesest midagi usule vastandlikku. Ütleb Jeesus ju Mt 11:28: “Tulge minu juurde kõik, kes olete vaevatud ja koormatud, ja mina annan teile hingamist!” Harjumine alanduse, madala enesehinnangu, häbiga hoopis kergendab evangeeliumisse uskumist. Et vastu võtta seda, mis häbist päästab – Jumala väge. Ütleb ju ka kuningas Taavet Ps 25:3 Jumalale: „Ei jää ju häbisse ükski neist, kes sind ootavad; häbisse jäävad need, kes kerglaselt sinust loobuvad.“

Täna tähistame ka Rootsi kuninga Gustav II Adolphi päeva. Täna 390. aastat tagasi hukkus ta Lützeni lahingus ja seda päeva on tähistatud Gustav Adolphi päevana ka Eestis, eriti Tartus, kus asuva ülikooli ta mõned kuud enne oma surma asutas. Gustav II Adolfit on nimetatud ka evangeelse usu kaitsjaks, sest suuresti tänu temale on põhjala riigid, sh Eesti, luterlikud.

Loen selle päeva meenutamiseks mõned read Mirkka Lappalaineni raamatust „Põhjala Lõvi“ (Tänapäev 2016, lk 249–250): „1632. aasta novembrikuu kuuenda päeva hommikul varjas Lützeni küla ja selle ümbrust tihe udu. Rootsi vägi valmistus rünnakuks, sest aega polnud kaotada. Gustav Adolf kavatses laiale alal asunud Wallensteini väge rünnata ootamatult. Plaan aga ebaõnnestus, sest üks keisri väeosa oli eelmisel päeval rootslastega juhuslikult kokku põrganud. Seega ei tulnud üllatusrünnak enam kõne alla. Võis arvata, et Wallensteinil kulub väe koondamiseks siiski aega, Pappenheimi ratsavägi pidi kohale jõudma alles keskpäevaks.

Rünnakut kavatseti alustada varahommikul, aga alles ennelõunal kella üheteistkümne ajal hajus udu sedavõrd, et operatsiooniga võis algust teha. Rootslesed läksid rünnakule ja natuke hiljem saabus keisriväele appi Pappenheim koos oma ratsaväega. Pappenheim ei jõudnud veel vasturünnakut korraldada, kui sai suurtükikuulist surmavalt haavata. Keisriväes puhkes paanika. Samal ajal õnnestus rootslastel saada rinde teisel tiival enda valdusse seitse keisri suurtükki, mis kohe vaenlase poole ringi pöörati.

Gustav Adolf oli mitu korda napilt surmasuust pääsenud. Kuningas ei pruukinud tunnistada, et usub kõiki temaga seostatud imesid ja ennustusi, aga uskus, et ta on Jumala sõdur ja õige usu kaitsja. Tema saatus oli Jumala kätes ja ta oli kindel, et on Kõigevägevama kaitse all. Sõdurina oli Gustav Adolf karm ja julge ning teda kihutas tagant pime usk Jumala soosingusse.“

Autor nimetab kuninga usku Jumala soosingusse pimedaks, kuid see tõi talle, tema juhitavale riigile ja evangeelsele kirikule siiski edu. Siiras usk ongi ju tegelikult pime, sest „usk on loodetava tõelisus, nähtamatute asjade tõendus.“ (Hb 11:1) Olgu siis kuningas Gustav Adolphi siiras usk Jumalasse meile eeskujuks ka täna!

Aamen.